

Necesitatea pregătirii inițiale a cadrelor didactice în prevenirea abuzului față de copii

Efrosinia Haheu-Munteanu, dr., conf. univ.,

Daniela Sîmboteanu

Summary

Violence against children is a global problem that is found in different environments: family, schools, alternative care institutions and detention centres, in places where children work and in communities. Violence against children remains hidden for various reasons. Many children are afraid to report incidents of violence against them. Another reason is the lack of skills of professionals working with children, including teachers and school psychologists to prevent the phenomenon through the early identification of suspected cases of child abuse and providing assistance.

Convenția ONU cu privire la drepturile copilului a fost ratificată la nivel universal, dar este departe de a fi aplicată și respectată în mod universal, inclusiv și în Republica Moldova. Conform Convenției, statele s-au angajat să întreprindă toate măsurile legislative, administrative, sociale și educative, în vederea protejării copilului împotriva oricăror forme de violență fizică sau mentală, vătămare sau abuz, neglijare sau tratament neglijent, rele tratamente sau exploatare, inclusiv abuz sexual. Totuși, Studiul Global privind violența împotriva copilului [6], studiile naționale realizate în domeniu[4], precum și statisticile oficiale relevă o incidență sporită a cazurilor în care copiii sunt victime ale relelor tratamente, iar acțiunile întreprinse în vederea prevenirii și stopării fenomenului sunt insuficiente.

Conform Organizației Mondiale a Sănătății, abuzul reprezintă orice formă de maltratare fizică și/sau psihică, abuz sexual, neglijare, tratare neglijentă sau exploatare în scopuri comerciale sau orice alt tip de exploatare care poate cauza daune efective sau potențiale pentru sănătatea, supraviețuirea, dezvoltarea sau demnitatea copilului în contextul unei relații de responsabilitate, încredere sau autoritate.

Deci, maltratarea se manifestă prin acțiuni sau inacțiuni în detrimentul copilului, ce au loc profitându-se de incapacitatea copilului de a se apăra, de a discerne între bine și rău, de a căuta ajutor și de a se autoproteja. Raportul global privind sănătatea și violența definește patru forme diferite de abuz a copilului: abuzul emoțional, abuzul fizic, abuzul sexual, neglijarea[6,p.6]. Comentariul General nr. 13 al Comitetului pentru Drepturile Copilului, la articolul 19 din Convenția ONU cu privire la protecția copilului de orice formă de violență [1], expune o listă exhaustivă a formelor de violență: violența fizică; abuzul sexual; exploatarea sexuală; neglijarea fizică; neglijarea medicală; neglijarea educațională; abuzul emoțional; abandonul; tortura și tratamentul inuman și degradant. Cei mai mulți dintre copii care au experimentat violența, mai devreme sau mai târziu, manifestă diverse semne care indică asupra experienței traumatizante trăite.

Numărul cazurilor de abuz asupra copiilor s-ar reduce considerabil dacă ar fi adoptate niște mecanisme funcționale, care ar asigura protecția copilului în orice mediu social, unde nu s-ar afla. Experiența Centrului Național de Prevenire a Abuzului față de Copii, organizație activă în domeniu, începând cu 1997, demonstrează că, de cele mai dese, ori cadrele didactice nici nu atrag atenție copiilor care manifestă semne de abuz și neglijare din partea familiei (îmbrăcămintea neîngrijită, semne de subnutriție, vînatăi etc.). Acest lucru nu se întîmplă exclusiv din motivul că educatorul sau învățătorul nu ar compătimi acest copil sau nu este șocat de atitudinea părinților, ci și din motivul că

nu știe cum să procedeze ca să ajute acești copii fără să intre în relații de conflict cu familia acestora, cu rudele și, în general, cu comunitatea unde activează.

În Republica Moldova, cu regret, există copii privați de îngrijire, de servicii sociale de bază, de asistență medicală și de educație, copii abuzați, neglijați, exploatați, obligați să cerșească, traficați. Doar în anul 2013, de către MAI au fost înregistrate 867 crime împotriva copiilor, iar conform datelor ME au fost depistate circa 6000 de copii în situații de risc și victime ale diverselor forme de violență. Copiii rămân încă unul dintre grupurile sociale în situații de risc, care se confruntă cu multe probleme, rămase nerezolvate în perioada de continuă tranziție prin care trece țara noastră. Bătaia, ca formă de pedeapsă, este încă larg răspândită. Conform studiului „Cunoștințele, atitudinile și practicile familiilor în domeniul dezvoltării timpurii a copiilor”[5,p.39],41,5% din respondenți își pedepsesc copiii sub7ani, bătându-i, inclusiv mai mult de jumătate (57,2%),demamele, din mediul rural. O cifră alarmantă de 16,4% din părinți își bat copiii mai mici de un an și la vârsta de 6-7 ani, mai mult de jumătate (57%), sunt supuși bătaii, ca formă de disciplinare.

Cercetătorii și specialiștii din domeniul protecției copilului, sociologii, psihologii și asistenții sociali, specialiștii în educație și sănătate, societatea civilă își îndreaptă atenția asupra fenomenului vizat, reieșind din incidența în creștere a cazurilor, încercând să analizeze cauzele care-l determină, pentru a identifica și propune măsuri, acțiuni relevante pentru diminuarea acestuia. Astfel, la 22 februarie 2013, ME al R. Moldova a aprobat *Procedura de organizare instituțională și de intervenție a lucrătorilor instituțiilor de învățământ în cazurile de abuz, neglijare, exploatare, trafic al copilului*[3], care, după cum se menționează în document, este un răspuns al ministerului la solicitările cadrelor manageriale și didactice de a stabili explicit cadrul general de organizare a activităților de prevenire a violenței față de copii și cel de intervenție al angajaților din sistem, atunci, când un copil este victima unui act de abuz sau neglijare. Ulterior, în 23 august 2013 a fost aprobată Metodologia de aplicare a procedurii în cauză aprobată prin ordinul Ministerului Educației[3].

În contextul escaladării fenomenului violenței față de copii, adoptarea documentelor date este binevenită, mobilizând specialiștii din domeniul educației și contribuind astfel la colaborarea intersectorială și coeziunea socială în răspunsul prompt la toate cazurile de violență împotriva copiilor, în pofida multitudinii de factori de risc existenți. În acest sens, după părerea noastră, formarea inițială a cadrelor didactice, inclusiv a psihologilor școlari de la toate treptele de învățământ (preșcolar, primar, gimnazial, liceal etc.) în domeniul prevenirii abuzului și neglijării copiilor reprezintă un factor de protecție esențial la nivel de societate.

Dacă e să ne referim la pregătirea inițială a cadrelor didactice începând cu treapta preșcolară, atunci trebuie să menționăm că, conform Curriculum-ului de bază pentru *Formarea inițială a cadrelor didactice în domeniul educației timpurii* elaborat în 2010, în cadrul Proiectului „Educație pentru Toți – Inițiativă de Acțiune Rapidă”[2], este necesar ca educatorul să dețină anumite competențe profesionale pentru a asigura fiecărui copil un mediu educațional propice învățării și dezvoltării în ritm propriu, valorificându-i interesele și potențialul. Aceste competențe profesionale obligatorii sunt generate de sistemul de referință derivat din Standardele profesionale naționale pentru cadrele didactice din instituțiile de educație timpurie, Standardele de învățare și dezvoltare de la naștere până la 7 ani, Curriculumul pentru educația timpurie și preșcolară a copiilor

de 1-7 ani, Curriculumul „Psihopedagogia centrată pe copil” etc. Tot în acest Curriculum de bază mai este menționat că în procesul de pregătire universitară a cadrelor didactice pentru educație și dezvoltare timpurie (educatori) se impune necesitatea schimbării accentelor de pe conținuturi pe competențe. Viitorul prestator de servicii de educație și dezvoltare timpurie trebuie să dețină anumite competențe care să facă posibilă dezvoltarea armonioasă a copilului.

În capitolul *Competențe specifice (corelate cu standardele pentru cadrele didactice din instituțiile de educație și dezvoltare timpurie,)* ciclul I (licența) a aceluiași document, de rînd cu alte competențe, sunt indicate și competențele ce țin de incluziunea socială a copiilor, însă, cu regret, acest aspect ține doar de pregătirea educatorilor. [2, p.17]

Trebuie de subliniat că, la pregătirea cadrelor didactice la facultățile din cadrul universităților pedagogice, acest domeniu nu este reflectat, precum nu este reflectat și modulul pe care dorim să-l punem în discuție în acest articol, cel de „pregătire a cadrelor didactice în aplicarea strategiilor de prevenire a abuzului față de copii și lucrul cu familiile cu copii în situație de risc”. Necesitatea introducerii unui curs specializat pentru viitorii pedagogi și psihologi școlari axat pe problematica maltratării copilului este dictat inclusiv de costurile umane, sociale, economice enorme și inacceptabile ca urmare a nerespectării drepturilor copiilor la protecție. Costurile directe pot include asistență medicală, servicii juridice și de asistență socială și îngrijire alternativă. Astfel, este imperios ca educatorul/învățătorul/ psihologul școlar să posede următoarele competențe: să identifice tipurile de violență în baza indicatorilor/ simptomelor; să recunoască schimbările în comportamentul și manifestările emoționale ale copiilor de diferite vârste care indică abuzul ori/și neglijarea; să identifice factorii de risc și cei de protecție în cazurile de abuz/neglijare a copiilor; să exploreze propriile viziuni, valori și credințe referitor la fenomenul violenței împotriva copiilor; să identifice interferențele dintre abordările conceptuale privind fenomenul violenței împotriva copilului și metodologia aplicării lor în activitatea practică; să definească suporturile teoretico-conceptuale ale violenței împotriva copiilor și paradigmele de transpunere a acestora în activitatea practică a pedagogului; să identifice caracterul interdisciplinar și misiunea pedagogului în profilaxia și intervenția în cazurile de violență împotriva copiilor.

În această ordine de idei, menționăm că odată cu includerea cursurilor de pregătire inițială a cadrelor didactice, inclusiv a psihologilor în domeniul de prevenire a abuzului față de copii, vor dispărea, vrem să credem, și cazurile de abuz din instituții, care, în ultimul timp, sunt și ele în creștere. Este extrem de important să crească credibilitatea instituției de învățământ în societate. Părinții și alți membri ai societății să aibă încredere să sesizeze cazurile suspecte de abuz față de copil pedagogului, educatorului, instituției de învățământ și, respectiv, să fie asistați de către aceștia în vederea asigurării securității copilului în toate mediile sociale.

Bibliografie

1. Comentariul General Nr.13 al Comitetului pentru Drepturile Copilului, ONU, 17 februarie, 2011.
2. Formarea inițială a cadrelor didactice în domeniul educației timpurii: Curriculum de bază, Centrul Educațional „Pro Didactica”, autori: Valentina Prițcan, Dorina Putina, Liuba Mocanu, Chișinău, „Imprint Star” SRL, 2010.
3. Ordinul 77 al Ministerului Educației din 22 februarie, 2013.
4. Studiul privind violența față de copii în Republica Moldova, 2007, UNICEF
5. Raport sumar "Cunoștințele, atitudinile și practicile familiilor în domeniul îngrijirii și dezvoltării timpurii a copiilor", 2010, UNICEF

6. World report on violence and health. Geneva, WHO, 2002